

Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності.

В умовах структурної перебудови економіки і подолання кризових явищ першочергового значення набуває процес активізації інноваційної діяльності, реалізація якого залежить від можливості залучення достатнього обсягу фінансових ресурсів. Матеріальною основою інноваційних проєктів є інвестиції. Тому важливим фактором розвитку інноваційної діяльності є запровадження ефективних механізмів інвестування інноваційних проєктів. Неспроможність фінансового самозабезпечення на багатьох підприємствах стримує ефективне розгортання інноваційних процесів і змушує їх виходити на ринок інвестиційних ресурсів, де можна отримати додатковий капітал як від внутрішніх інвесторів, так і від зовнішніх.

Проте економічна ситуація в Україні така, що внаслідок зниження господарської активності і незадовільного фінансового стану більшості суб'єктів господарювання, зменшення можливостей бюджетів усіх рівнів, відсутності достатніх механізмів для залучення коштів з недержавних джерел відбувається постійне зменшення обсягів інвестицій. Зокрема, зазначені проблеми протягом 1990-1999 рр. призвели до різкого, майже у п'ять разів, скорочення обсягів внутрішніх інвестицій. Проте з 1998 року намітилися деякі обнадійливі тенденції у стабілізації економічного становища і приріст внутрішніх інвестицій склав 4,8 % проти 1997 року, у 1999 році приріст склав лише 2,9 % проти 1998 року. Частка валових інвестицій у ВВП скоротилася з 35,3 % у 1994 році до 19,5 % у 1999 році. Але навіть після скорочення ВВП питома вага інвестицій у його структурі залишається більш високою порівняно з аналогічними показниками промислово розвинених країн. У 1998 році валові інвестиції в економіку України

становили 20,7 % ВВП. У тому ж році валові інвестиції в економіку США становили 18,1 % ВВП. Незважаючи на більш високу питому вагу інвестицій, ВВП України зменшився на 2,8 %, а ВВП США зріс майже на 3,8 %. Світовий досвід свідчить, що для макроекономічної стабілізації країн з перехідною економікою необхідні темпи зростання ВВП не менше як 5-6% на рік. Таким чином, можна сказати, що значна частина інвестицій в Україні є неефективною і не впливає на ріст ВВП.

В умовах обмеженості внутрішніх джерел інвестування виникає необхідність звертатися до іноземних інвесторів, однак приплив іноземного капіталу в Україну ще незначний. За розрахунками Мінекономіки для структурної перебудови економіки України потрібно 40 млрд. дол. США (зокрема, галузі промисловості потребують: металургія – 7 млрд. дол., хімія та нафтохімія – 3,3 млрд. дол., машинобудування – 5,1 млрд. дол., транспорт – 3,7 млрд. дол.). За даними Держкомстату станом на 1 січня 1999 року до країни надійшло 2,78 млрд. дол. США прямих іноземних інвестицій, на 1 січня 2000 року – 3,24 млрд. дол. США (чи 6,9% та 8,1% від необхідного рівня відповідно). Такі незначні розміри інвестування є наслідком загострення конкуренції на світових інвестиційних ринках, наявності відносно слабких стимулів для залучення іноземних інвесторів і вказують на те, що Україні необхідно перш за все розраховувати на власні сили та шукати шляхи акумуляції інвестицій з внутрішніх (національних) джерел (прибуток підприємств, амортизаційні відрахування, емісія акцій, лізинг, державні асигнування, банківські кредити, спеціалізовані фонди і програми).

Загальний спад інвестиційної активності на Україні обумовив і її низький рівень у Сумській області. Зокрема, обсяги капіталовкладень у Сумській області скоротилися протягом 1990-1999 рр. у чотири рази (з 1250 млн. грн. у 1990 р. до 303 млн. грн. у порівняних цінах у 1999 р.).

Динаміку надходження обсягу інвестицій в економіку області у відсотковому вираженні від загального обсягу інвестицій в основний капітал в Україні у період з 1985 по 1999 рр. наочно подано на рис.1.

Як свідчать наведені дані, обсяг інвестицій у економіку Сумщини протягом зазначеного періоду був стабільно низьким і склав у середньому 2,46% від загального в Україні. Проте, необхідно відмітити позитивні тенденції його зростання до 2,91% у 1999 році.

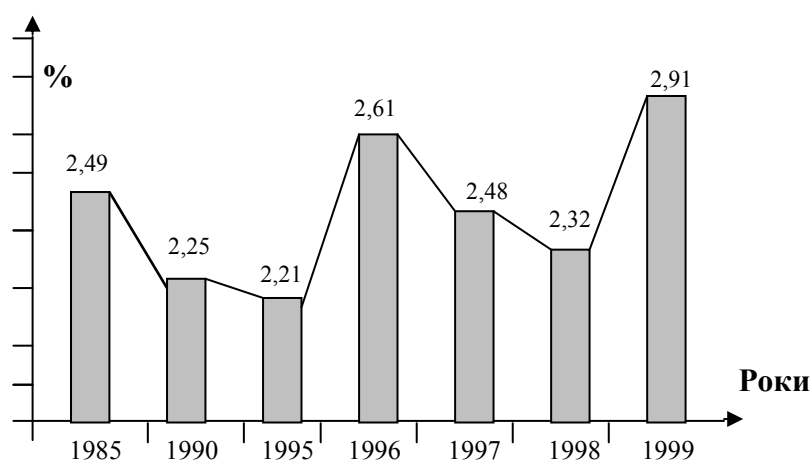

Рис.1. Динаміка капітальних вкладень в економіку Сумської області.

Рівень привабливості економіки України для іноземних інвесторів досить низький і для різних галузей різний. Передусім їх цікавлять підприємства, які за короткий час можуть забезпечити повернення вкладеного капіталу, отримання найбільшого прибутку. З огляду на це найперспективнішими в українській економіці для них є металургійна, хімічна, харчова галузі. Саме тому не всі регіони України за обсягами реально залучених інвестицій перебувають в однаковому становищі. Порівняно з іншими регіонами Сумська область займає останні місця за інвестиційною привабливістю. Провідні місця займають такі регіони як: Дніпропетровський, Донецький, Запорізький, м. Київ, Харківський, в яких зосереджені перспективні для інвестування

машинобудівна і металообробна галузі, створено вільні зони і тому ефективність інвестицій в них на 35-40% вище, ніж у середньому в країні (див. табл.1).

Таблиця 1.

Інвестиції в економіку окремих регіонів, в % від загальної суми капітальних вкладень в економіку України в цілому.

Регіони	1985	1990	1995	1996	1997	1998
Донецька обл.	11,16	10,59	12,59	13,15	11,58	12,31
Дніпропетровська обл.	10,36	10,03	11,08	10,63	10,11	9,32
м. Київ	4,42	4,49	7,51	8,34	9,14	12,72
Харківська обл.	5,64	5,58	4,45	5,74	6,67	5,78
Запорізька обл.	5,33	5,23	5,02	5,59	5,07	5,66
Сумська обл.	2,49	2,25	2,21	2,61	2,48	2,32

Недостатній обсяг інвестицій негативно вплинув і на розвиток інноваційного процесу. Аналіз стану інноваційної сфери, проведений на базі статистичної звітності підприємств Сумщини (див. табл.2), показав чітку тенденцію до зниження інноваційної діяльності. У 1999 році частка підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, знизилась на 20,6% порівняно з 1998 роком. Так, у 1999 році лише кожне шосте (15,0%) з трьохсот обстежених промислових підприємств області впроваджувало нововведення. Як свідчать наведені дані у 1999 році основним джерелом фінансування інновацій для 87% підприємств були власні кошти, для 6,5% - кошти Державного бюджету і тільки два підприємства виконували інновації за рахунок інвестиційних коштів. Порівнюючи дані 1999 року з попереднім роком, можна відмітити, що переважна частина інновацій впроваджувались також за рахунок власних коштів, проте негативним фактом є надмірне скорочення

обсягів фінансування за рахунок коштів Державного бюджету та інноваційного фонду на 40% та 60% відповідно.

Таблиця 2.

Розподіл підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, за джерелами фінансування.

Кількість підприємств	1998 рік		1999 рік	
	Кількість	%	Кількість	%
Підприємства, що займалися інноваційною діяльністю і використовували кошти:	58	100	46	100
▪ власні	54	93,1	40	87,0
▪ Державного бюджету	5	8,6	3	6,5
▪ інноваційного фонду	5	8,6	2	4,4
▪ кредити	1	1,7	-	-
▪ інвестиції, в т. ч.	2	3,4	2	4,4
іноземні	1	1,7	1	2,2
вітчизняні	1	1,7	1	2,2

Аналізуючи обсяги фінансування інновацій за джерелами можна відмітити, що за 1998-1999 рр. загальний обсяг фінансування зменшився майже у двічі і склав у 1999 р. лише 11039,1 тис. грн. проти 20141,0 тис. грн. у 1998 р. При цьому обсяг власних коштів у загальній сумі фінансування у 1999 році збільшився на 16,2%, коштів Держбюджету – на 124,4%, коштів вітчизняних інвесторів – на 2,3%. Проте відсутність кредитування у 1999 році, різке зменшення обсягів іноземних інвестицій у шість разів (або на 3042 тис. грн.) та інших коштів у три рази (або на 156,5 тис. грн.) обумовили загальний спад інноваційної активності у області (див. табл. 3). Намітилась також негативна тенденція до скорочення розмірів фінансування регіону у порівнянні з іншими областями України. Якщо у 1998 році на нашу область припадало 1,7% загального обсягу фінансування, то вже у 1999 році лише 0,9%.

Таблиця 3.

Обсяги фінансування інноваційної діяльності на Сумщині за
1998-1999 рр.

	1998 рік		1999 рік	
	тис. грн.	%	Тис. грн.	%
Обсяг фінансування, всього в т.ч.:	20141,0	100	11039,1	100
▪ Власні кошти	8185,7	40,6	9513,4	86,1
▪ Державного бюджету	201,1	1,0	451,4	4,0
▪ Інноваційного фонду	5323,7	26,4	342,3	3,1
▪ Кредити	2501,8	12,4	-	-
▪ інвестиції, в т. ч.	3698,2	18,3	658,0	5,9
Іноземні	3620,0	17,9	578,0	5,2
Вітчизняні	78,2	0,4	80,0	0,7
▪ інші кошти	230,5	1,1	74,0	0,6

Що стосується обсягів фінансування інноваційної діяльності на Україні, то якщо обсяг фінансування у 1999 році був майже на рівні 1998 року (1173,4 та 1175,8 млн. грн. відповідно), проте відбулись деякі зміни у структурі фінансування. У 1999 році помітно збільшився майже у шість разів (на 98,5 тис. грн.) обсяг фінансування за рахунок бюджетних коштів, за рахунок кредитів – у 1,8 рази (на 33,5 тис. грн.). Незмінним і загальнорозповсюдженим є той факт, що впровадження інновацій на Україні здійснюється переважно за рахунок власних коштів. Однак, намітилась чітка тенденція до скорочення їх обсягів з 75,5% у 1998 р. до 69,4% у 1999 р., що свідчить про зростання ролі держави. Цього не можна сказати про Сумську область, де відбулись зворотні зміни (див. табл. 3).

Українська інноваційна сфера ще не стала привабливою для вітчизняних та іноземних інвесторів. У 1999 році ними було вкладено у розвиток інновацій коштів на суму 95,4 тис. грн. проти 150,1 тис. грн. у 1998 році, тобто на 36% менше. Це відбулось завдяки скороченню обсягів внутрішніх інвестицій на 38,7%, а як загальновідомо, у країну

із низьким рівнем внутрішнього інвестування не вкладатиме коштів і іноземний інвестор. На протязі останніх двох років обсяги іноземних інвестицій були незначними і недостатніми за розмірами близько 0,55%. Ефективність іноземних інвестицій також проблематична, тому що віддача від них поки що не дуже велика порівняно з обсягом повернень. Причиною цього є несприятливий інвестиційний клімат, що склався на сьогодні на Україні. Складовими частинами якого є нестабільна макроекономічна і політична ситуація, нестабільна законодавча інвестиційна база, недостатній рівень розвитку інвестиційної інфраструктури.

Таблиця 4.

Джерела фінансування інноваційної діяльності в промисловості
України у 1998-1999 рр.

	1998 рік		1999 рік	
	млн. грн.	%	Млн. грн.	%
Обсяг фінансування, всього в т.ч.:	1175,8	100	1173,4	100
▪ власні кошти	888,0	75,5	813,8	69,4
▪ кошти Державного бюджету	19,8	1,7	118,3	10,0
▪ кошти інноваційного фонду	55,5	4,7	37,7	3,2
▪ кредити	38,4	3,3	71,9	6,1
▪ інвестиції, в т. ч.	150,1	12,8	95,4	8,2
Іноземні	5,2	0,5	6,6	0,6
Вітчизняні	144,9	12,3	88,8	7,6
▪ інші	24,0	2,0	36,3	3,1

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити наступні висновки, що для активізації і подальшого розвитку інноваційної діяльності на Україні необхідно:

- розробити систему податкового стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності;

- сприяти створенню і подальшому розвитку спеціалізованих інноваційних фондів, як Державного інноваційного, так і внутрішніх фондів підприємства;
- створити сприятливий інвестиційний клімат, що дозволить залучати такі необхідні кошти інвесторів.

Що стосується конкретно нашої області, то необхідно, перш за все, визначити пріоритетні напрямки розвитку економіки регіону, а саме конкретні галузі і підприємства, де розширення виробництва найефективніше і активізувати інвестиційну діяльність на обраних напрямках. Таким чином, це дозволить без суттєвого збільшення обсягу валових інвестицій підвищити їх ефективність, що позитивно вплине і на стан інноваційної діяльності.

Summary.

The author considers the condition of investment activity in Sumy region and in Ukraine in a whole. The analysis of the condition of innovative activity is made. The role of investments in the development of innovative activity is determined.

Література.

1. Указ Президента України “Про основні напрями інвестиційної політики на 1999-2001 роки”/ Урядовий кур’єр. Орієнтир - № 167. – 1999. – с. 1-3.
2. Бондаренко О. Оптимізація інвестиційного забезпечення інновацій в Україні. //Банківська справа. - № 4 – 1999 – с. 32.
3. Бондарь О. Проблемы развития инновационной деятельности// Бизнес Информ. - № 9. – 1998. – с. 32.
4. Економіка України у 1998 році.//Урядовий кур’єр. № 29 від 16.02.99. с. 7.
5. Інноваційна діяльність в Україні. Стат. Збірник. –К.: Держкомстат України, 1998. – 111 с.

6. Інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник – К., 1997
7. Колосов О.Е. Напрямки трансформації інвестиційної політики України в контексті сучасних тенденцій іноземного інвестування.//Фінанси України. № 9. 1998. с.70.
8. Кошовий Д., Сарафанова О. Політичні і валютні ризики заважають інвесторам зводити Україну на ноги. //Галицькі контракти.-1999.- №9. - с.14.
9. Соціально-економічне становище України за 1999 рік.//Орієнтир. № 57 від 20.03.2000. с.9

Кравченко, О.В. Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності [Текст] / О.В. Кравченко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. – Суми: УАБС НБУ, 2000. – Т. 3.– С. 237-243.